अन्नपूर्ण पोष्ट् विचार

समय बगिरह्यो, हामी रोकिइरह्यौं

डा. डमरुबल्लभ पौडेल |२०७१ चैत्र २९ आईतवार **10689 पटक पढिएको**

सन् १९६० को दशकमा नेपाल र दक्षिण कोरियाको विकासको गति उस्तै थियो। २४ मार्च १९६२ मा पार्क चुङ ही दक्षिण कोरियाको राष्ट्रपति बनेपछि उनले बेनेभोलेन्ट डिक्टेटरको काम गरे। भ्रष्टाचारीलाई पाता कसे।

भ्रष्टाचार गरी कमाएको पैसाले देश निर्माणका लागि विभिन्न परियोजना नि:शुल्क बनाउनैपर्ने गरी सजाय गरे। देश विभाजनको पीडा र युद्धका कारण खरानी भएको देशको खरानीमाथि नै टेकेर देश बनाउने कामको सुरुआत गरे।

पार्क सैनिक शासक थिए र उनलाई तानाशाह भनी धेरै आलोचना पनि गरिन्छ। तर जब कोरियाको विकासको कुरा आउँछ, पार्कको नाम आइहाल्छ।

कोरियाको औद्योगिक विकास तथा आर्थिक वृद्धिमा उनकै मुख्य योगदान भएका कारण हाल उनकी छोरी पार्क क्युनहे पिताको लिगेसी कायम गर्दै कोरियाको निर्वाचित राष्ट्रपति पदमा बहाल छिन्।

गत अगस्तमा प्रसंगवश दक्षिण कोरिया भ्रमण गर्ने अवसर जुटेको थियो। भ्रमणका क्रममा कोरिया विश्वविद्यालयका प्राध्यापक सेक हुन युसँग भेट गर्ने अवसर मिल्यो।

मिजासिला स्वभावका धनी र प्रस्ट वक्ता प्राध्यापक युले आफ्नै जीवनकालमा गरिबीको कहालीलाग्दो अवस्था र कोरियाको समृद्धिसँगै आफ्नो पनि समृद्धि भएको सम्बन्धमा आफ्नै बाल्यकालका मार्मिक तस्बिर देखाए।

बाल्यकालको उनको जीवनलाई हालको उनको जीवनसँग दाँज्दा दृष्टिकोण भएका नेता जन्मिँदा कसरी छोटो समयमा देशले काँचुली फेर्दोरहेछ भन्ने उदाहरण देखेर मन उद्वेलित बनेको थियो। कोरियाले छोटो समयमै जादुमय विकास गरेर संसारलाई चकित पारेको र कोरियन जनताको जीवनस्तर माथि उठेको मात्र नभई कोरिया रोजगारको आकर्षक गन्तव्यस्थल, विश्वस्तरीय शैक्षिक केन्द्र र विश्वका लोकप्रिय ब्रान्डको निर्मातासमेत बनेको छ।

सन् १९५० देखि १९५३ सम्म चलेको कोरिया युद्धका क्रममा बनजंगल सखाप भएको र लाखौं मानिसको मृत्यु भएको थियो। यस अवधिमा भोकमरीको ठूलो समस्या हुँदा खान नपाएर कुकुरसमेत खानुपरेको तीतो यथार्थ र पछि यो कोरियाको खाद्य संस्कृतिकै अभिन्न अंगसमेत बन्न पुगेको समेत युले जोडे।

त्यसबेला नेपालले समेत खाद्यान्न सहयोग गरेको यथार्थ बताउनसमेत उनी चुकेनन्। देश कसैले आएर बनाई दिँदैन, आफैंले बनाउने हो, यसका लागि जनतामा पनि देशका लागि केही गर्छु भन्ने भावना भित्रैदेखि पलाएको हुनुपर्ने उनले सुझाए।

यसका लागि उनले प्रस्तुत गरेको उदाहरणले त झन् भावुक नै बनायो। यु भन्दै थिए, कोरियाले पहिलोपटक निर्यात गरेको वस्तु महिलाको कपाल थियो। आफ्नो लामो कपाल काटेर महिलाले निर्यात गर्ने कम्पनीलाई बेचेका थिए। खेलौनामा प्रयोगका लागि कपालको अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा धेरै माग थियो र अझ पनि छ।

हाल कृत्रिम कपाल बनाएर प्रयोग गर्ने प्रविधिसमेत भएको भए पनि त्यतिखेर मानिसकै कपाल प्रयोग गरी गुडियाको कपाल बनाइन्थ्यो। यसरी कोरियाले वैदेशिक व्यापारमा हात हालेको थियो। हाल विश्व व्यापारमा कोरियाको हिस्सा नवौं ठूलो मुलुकका रूपमा रहेको छ। यसैगरी सिंगापुरका भर्खरै दिवंगत पूर्व प्रधानमन्त्री तथा राष्ट्रवादी नेता लि क्वान युको बारेमा धेरै चर्चा भइसकेको छ।

तीन दशकभन्दा बढी सिंगापुरलाई कुशल नेतृत्व प्रदान गरेका उनले कसरी सिंगापुरलाई जादुमय तरिकाले संसारको एक धनी, सुन्दर र सबैभन्दा सफा देश बनाउन सके भन्ने कथा हामीले सुनिसकेका छौं। कडा मेहनत, इमानदारी र राष्ट्रप्रतिको समर्पित प्रयासले मात्र यो सम्भव भएको हो।

करिब ३०/४० वर्षको दौरान कोरिया र सिंगापुर अतिकम विकसित राष्ट्रबाट विकसित राष्ट्र बन्न सफल भइसकेका छन्। कोरियाको कुरा गर्दा सन् २०१४ मा कोरियाको प्रतिव्यक्ति आय २२ हजार ६ सय ७० अमेरिकी डलर पुगिसकेको छ भने सन् १९७० मा करिब २९९ डलर मात्र थियो। सिंगापुरको अवस्था त अझ सुदृढ भइसकेको छ। के प्राकृतिक स्रोत वा पुँजी प्रचुर भएर यी देशले यति चाँडै विकास गरेका हुन् त? अवश्य होइन।

जापानजस्तै कोरियाले पनि मानव स्रोतको समुचित उपयोग गऱ्यो। पश्चिमबाट सिक्ने तर आफ्नै परिवेशमा विकास गर्ने रणनीति अवलम्बन गऱ्यो। विदेशीले गरिदेलान् भनेर कहिल्यै अरूको मुख ताकेर बसेन र राष्ट्रिय भावनाको आडमा विकास गऱ्यो।

त्यसैगरी सिंगापुरले आफूलाई व्यापारिक हबका रूपमा विकसित गऱ्यो। देशमा कडा कानुन लागू गऱ्यो। कानुनले सबैलाई समान व्यवहार गऱ्यो। उदार आर्थिक नीतिको अवलम्बन गऱ्यो र 'फो एसियन टाइगर्स' वा 'द मिथ अफ एसियन मिराकल' का आश्चर्यजनक तवरले विकास गरेका चारवटा देशहरू हङकङ, सिंगापुर, कोरिया र ताइवानमध्ये पनि आफूलाई अब्बल साबित गऱ्यो।

नेपाल विश्वका ४७ वटा भूपरिवेष्ठित राष्ट्रमध्ये एक हो। तीनतर्फ भारत र उत्तरतर्फ चीनबाट वेष्ठित नेपालको समुद्रसँगको पहुँच भारत भएरमात्र सम्भव छ।

भूराजनीतिक बनावटलाई आधार मानी भारतलाई प्रभु वा विस्तारवादी देख्ने गलत दृष्टिकोण मात्र बनाइएको छ, तर चीन र भारतको उच्चदरको आर्थिक वृद्धि र द्रूत विकास तथा यी दुई देशको ठूलो आकारको बजारलाई कहिल्यै उपयोग गर्न सकिएको छैन।

ऐतिहासिक विकासक्रम हेर्दा लिच्छवीकालमा काठमाडौं उपत्यका युरोपेली शैलीमा विकास हुन थालेको भए पनि मल्लकालमा शक्ति हत्याउने होडले देशको भलो चिताउनेहरूको षड्यन्त्रपूर्वक कत्लेआम गर्ने कार्य सुरु भई सतिले सरापेको मुलुकसमेत बन्न पुग्यो।

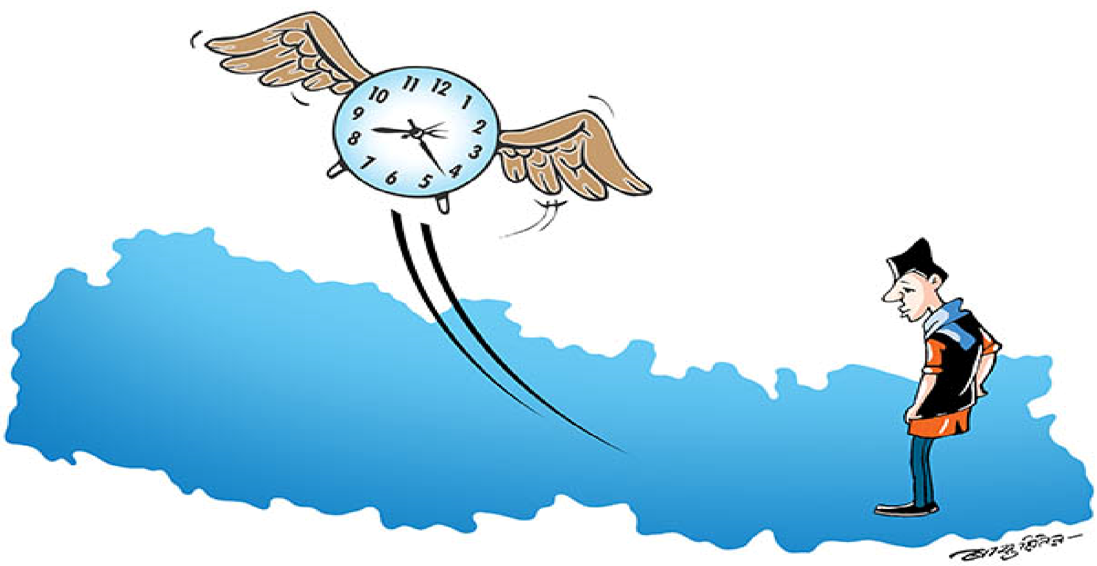

पृथ्वीनारायण शाहले एकीकरण गरी शासन सञ्चालनका आधारभूत मापदण्ड बनाएको भए पनि त्यसपछिका शासकले षड्यन्त्रकै सिद्धान्त अँगालेर शासन गर्न थाले।

राजनीतिको माध्यमबाट आफू र आफ्नाको मात्र हित हेर्ने र सधैं शक्तिमा रहिरहने आम शासकीय प्रवृत्ति बन्न पुग्यो। हाल आएर त अझ व्यक्तिगत र पार्टीगत हितलाई राष्ट्रहितभन्दा माथि ठान्ने र राष्ट्रको स्रोत व्यक्तिगत लाभका लागि प्रयोग गर्ने आम प्रवृत्ति नै देखिएको छ।

आफू सत्तामा हुँदा हरियो नै हरियो देख्ने र सत्ता बाहिर हुँदा सुख्खामात्र देख्ने प्रवृत्ति पनि नेपाली राजनीतिको सर्वमान्य प्रवृत्ति बनिसकेको छ। सत्तामा बस्दा बन्दको विरोध गर्नेले सत्ताबाहिर बस्दा बन्द मात्र विकल्प देख्ने प्रवृत्ति पनि छ।

जसका कारण आफ्नो हात माथि परे मात्र सहमतिमा आउने संकुचित प्रवृत्तिका कारण नयाँ संविधान निर्माण हुन नसकी देश अनिर्णयको बन्दी बनिरहेको छ।

नेपाली समाजको आम मनोविज्ञानले हुनेखाने र हुँदा खानेबीच विभेद गरी पैसावालको सम्मान हुने तर कसरी पैसा कमाएको हो नहेर्ने अवस्था छ। इमानदार र बेइमानमा भेद नगरी सबैलाई चोर हुन् भनी विल्ला भिराउने प्रचलन पनि छ।

व्यक्ति तथा कामको आधारमा पर्गेलेर मूल्यांकन नगरी सबैलाई एउटै डालोमा हाली घोलघाल गरी मूल्यांकन गर्नाले सही र गलतको भेद हराउँदै गएको छ। साथै पद, पैसा, घर तथा सम्पत्तिका आधारमा मान्छेको सफलताको मापन गरिँदा पद हत्याउने र कमाउनैपर्ने मनोविज्ञानको विकास भएको छ।

यसका अलावा हामी सबै नेपालीको द्वैध चरित्र छ। हामी जे भन्छौं, त्यो गर्दैनौं र गर्ने गरेको कुरा भन्दै हिँड्दैनौं। यस प्रकारको चरित्रले गर्दा समाजमा एकले अर्कोलाई विश्वास गर्न नसक्ने अवस्था पैदा भएको छ।

कर्मचारी र नेतामा यो चरित्र अझ बढी छ। राजनीतिक सहमति हुन नसक्ने र भएका कुरा पनि लागू हुन नसक्नुमा यही चरित्रको ठूलो भूमिका छ। साथै, जातीयतामा विविधताबाट प्राप्त हुने सकारात्मक सिनर्जीलाई देश विकासमा लगाउन नसक्नुले पनि नेपाल विकासमा पछि परेको छ।

विश्वमै कतै नभएका अनुपम हिमाल खोलानाला, पहाड, पर्वत, झरना, बनजंगल, बन्यजन्तु, धरातलीय स्वरूप नेपालमा छ। अनि युवा उभार भएको मानव स्रोत छ।

बैंकहरूमा देखिएको तरलता र हरेक वर्षको बजेट पनि खर्च गर्न नसकिएको अवस्था हेर्दा पुँजीको पनि कमी देखिएको छैन, तर पनि हामी विकासमा धेरै पछि परिसकेका छौं। कसरी त? राजनीतिक अस्थिरता र राष्ट्रप्रति समर्पित स्वार्थरहित नेतृत्वको अभाव त सधै छँदैछ।

विश्व बैंकको २०१४ को विकास प्रतिवेदनअनुसार नेपालको प्रतिव्यक्ति आय सात सय अमेरिकी डलर, बंगलादेशको ८४०, भारतको १५३०, पाकिस्तानको १२६० र श्रीलंकाको २९२० डलर छ। नेपालको विगत दशकको औसत आर्थिक वृद्धिदर करिब चार प्रतिशतको हाराहारीमा रहेबाट गणना गर्ने हो भने नेपालको प्रतिव्यक्ति आय दोब्बर बनाउन करिब अठार वर्ष लाग्छ।

यसरी हेर्दा यही वृद्धिदरबाट नेपाललाई बंगलादेश, पाकिस्तान, भारत र श्रीलंकाको अहिलेको आयस्तरमा पुग्न क्रमश: चार वर्ष, १६ वर्ष, २० वर्ष र ३७ वर्ष लाग्छ। करिब २० वर्षपहिलेको दक्षिण एसियाका अन्य देशको र हाम्रो अवस्था उस्तै थियो। यसैगरी सन् १९६० तिर नेपालजस्तै आयस्तर भएको कोरियाको अहिलेको आयस्तरमा नेपाललाई पुग्न शताब्दीऔं लाग्छ।

यसरी न्यून आर्थिक वृद्धिका कारण नेपालको विकासको गति सुस्त रहँदा समयलाई हामीले पछ्याउन सकेका छैनौं। स्रोतसाधन र सम्पदाले अति धनी भए पनि प्राकृतिक र मानव स्रोतको समुचित विकासको योजना नहुँदा युवा उभार देशका लागि नभई खाडी मुलुकका लागि जस्तो भएको छ।

राजनीतिक स्थिरता कायम गर्दै अर्थतन्त्रलाई कृषिबाट उद्योग र उद्योगबाट सेवातर्फ लैजाने र करिब सात प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिमात्र पनि कायम गर्न सके दस वर्षमा आयस्तर दोब्बर हुन्छ र प्रत्येक दस-दस वर्षमा आयस्तर दोब्बर बनाउँदै लैजान सके नेपालको समृद्धि टाढा छैन।

झट्ट हेर्दा हालको अवस्थाबाट सात प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न गाह्रो देखिए पनि योजनाबद्ध तवरले लागेमा असम्भव छैन। छिमेकी मुलुकहरूको रफ्तारमा नेपाललाई लान नसकिए विश्व अर्थतन्त्र प्रणालीमा नेपालको केन्द्रीकरण हुन नसकी अझ पछाडि पर्ने र गरिबीको दुस्चक्रबाट बाहिर निस्कन नसक्ने अवस्था पैदा हुन्छ।

यसका लागि दीर्घकालीन विकासको प्रस्ट खाका बनाई देशलाई अगाडि लैजानुको विकल्प छैन। -पौडेल विकास अर्थशास्त्रका विद्यावारिधि (टोकियो विश्वविद्यालय) हुन्।